

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 DERSİ

BİTİRME TEZİ

“AŞKIN FARKLI İKİ YÜZÜ”

Rehber Öğretmen: İŞİL ÇIRAKOĞLU

Öğrencinin Adı: PINAR

Öğrencinin Soyadı: TERTEMİZ

Öğrencinin Numarası: 1129059

Tezin Sözcük Sayısı: 3714

Araştırma Sorusu: *Elif Şafak'ın 'Aşk' adlı yapıtı ile Canan Tan'ın 'En Son Yüreklar Ölür' romanındaki sıra dışı aşk olgularının karşılaştırmalı olarak incelenmesi.*

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	1
2. ‘AŞK’I FARK ETMEK.....	3
3. ‘AŞK’A ULAŞMAK VE FEDAKARLIK.....	7
4. ‘AŞK’ VE YENİ BİR YAŞAM ALGISI.....	10
5. SONUÇ.....	14
KAYNAKÇA.....	16

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Programı, A1 Dersi kapsamında hazırlanan bu bitirme tezinde, Elif Şafak'ın *Aşk* ile Canan Tan'ın *En Son Yürekler Ölür* adlı yapıtları, aşk kavramını alışlagelmişin dışında işledikleri için karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Çalışmada yazarların aşk olgusunu nasıl yansıttıkları saptanmaya çalışılmış; benzerlik ve farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışma, giriş, gelişme ve sonuç olmak üzere üç ana bölümde toplanmıştır. Giriş bölümünde, aşk ve aşkın yapıtlarda nasıl ele alındığı üzerinde durulmuş, gelişme bölümünde iki yapıtın karakterlerinin aşk ile ilgili süreçlerini yansıtan ortak izlekler üzerinde durulmuştur. 'Aşkı fark etmek' başlığı altında karakterlerin hangi olaylar dizisinin içinden geçerek bu duyguyu yakaladıkları ve kabullendikleri incelenmiştir. Farkındalıkla birlikte olay örgüsünün ve duygusal sorunsalların okuyucuya nasıl aktarıldığının önemli olduğu ortaya konmuş; bundan ötürü de bu romanlar içinde yazarların üslûbu ele alınmıştır.

'Aşka ulaşmak ve fedakârlık' başlığı altında karakterlerin davranışlarına ve dolayısıyla yapıtların olay örgüsüne yansıyan çatışmaları irdelenmiş, 'Aşk ve Yeni Bir Yaşam Algısı' başlığı altında aşk olgusunun insanı ve yaşamını kökten değiştirdiği ve yaşamın yeni bir bakış açısıyla yeniden biçimlendiği ortaya konmuştur. Yine ölümün ve ilahi inanç ve düşünce sisteminin devreye girmesiyle aşkın soyut bir boyut kazandığı da açığa kavuşturulmuştur.

Tezin sonuç bölümünde incelemeye konu olan yapıtlarda aşkın roman karakterlerinin yaşamında farkında olmadıkları bir boşluğu dolduran bir olgu olduğu; onları yerleşik düzenlerini sorgulamaya iten bir olanak olarak sunulduğu ve yaşama ilişkin farkındalığın kazanılmasında etkili bir süreç olduğu belirlenmiştir.

Sözcük Sayısı : 219

Araştırma sorusu: Elif Şafak'ın 'Aşk' adlı yapıtı ile Canan Tan'ın 'En Son Yürekler Ölür' romanındaki sıra dışı aşk olgularının karşılaştırmalı olarak incelenmesi.

1. GİRİŞ

“Aşk’ın hiçbir sığata ve tamlamaya ihtiyacı yoktur.

Başlı başına bir dünyadır aşk.

Ya tam ortasındaındır merkezinde; ya da dışındaındır, hasretinde...”

Elif Şafak, romanına başlamadan önce aşk ile ilgili bu sözleri dile getirmektedir. Toplumsal yaşama uyum sağlamak ve günlük hayatın koşuşturmalarının içerisinde kaybolmadan su yüzüne çıkmak uğruna verilen uğraşlar, kimi zaman toplumdaki bireyleri yalnızlığa ya da içekapanıklılığa doğru sürüklerken, kimi zaman ise onları, bu mücadeleleri verirken arkasına sığınacakları ve kendilerine dayanmak için sebep oluşturacak birtakım olguların arayışına sürükler. Böyle durumlarda, yüzyıllardır var olan ve insanları, kimi ortak hislerin altında buluşturabilen bir kavram, bir duygu, bir inanç, ‘aşk’ devreye girer; oysaki aşk sadece, insanın düşüncelerine etki edebilen bir duygu ya da heyecan olmaktan öte, aynı anda çok farklı kavramları içinde barındıran bir olgu olarak yer almaktadır gerçek hayatta. Aşk, ne iki karşı cins arasında hissedilen ‘o dayanılmaz çekim’ kadar basit ne de romantizmin etkisi altında kalmış bir duygular bütünü olarak kabul edilebilecek kadar dar kapsamlıdır. Bunun aksine, nitelikli, geniş bir süreci temsil eder ki topluma bakıldığında onu anlamak ve ona ulaşmak uğruna feda edilen hayatlar, verilen mücadeleler görülebilir. Aşk gerçekte bu kadar kapsamlı, bu kadar tanım zor bir olguysa ve duygusal olarak hissedilen çekimden çok daha fazlasıysa, toplumda ve bireylerin zihinlerinde oluşan aşk kavramının nedeni nedir? Bu noktada, kişilerin değişik yaşam tarzlarını benimsemelerinde ya da toplumların farklı fikirlere yönelmesinde etkili olan etmenler incelenmelidir.

Aşkın toplumlara bağlı olmaksızın belirli kurallara dayandırılıp dayandırılmadığı, kendi gerçekliğini birey ve toplum gerçeklerini dışlayarak oluşturup oluşturmadığı sorularına yanıt alabilmek amacıyla tez için günümüzde aşk romanlarıyla gündemde olan Canan Tan'ın "En Son Yürekler Ölür" adlı romanı ile ele aldığı konuları, farklı açılardan işleyen Elif Şafak'ın "Aşk" romanları seçilmiştir. *En Son Yürekler Ölür*, bir kadın ve bir erkek arasında yaşanan sıradan bir aşkın bir kaza sonucu güncel bir mesele olan organ naklinin etkisinde kalarak sıra dışı bir hikâyeye dönüşünü ele almaktadır. Romanın başındaki haliyle aşk 'sıradan' şeklinde tanımlanır; çünkü, aşk, başlangıçta akla geldiği ilk haliyle anlatılmaktadır. Ölümün, organ naklinin, başka bedenlerin ve ruhların işin içine dahil edilmesiyle ise, roman, aşkı en iyi bilinen halinden sıyrarak anlatmaya başlar. *Aşk* ise, içinde hem sıradan hem de oldukça sıra dışı birden çok hikaye barındırmaktadır. Sıradan sayılabilecek hikaye bile aslında, içine dahil ettiği alışılmışın dışındaki öge ve kavramlarıyla, bu tanımdan sıyrılmaktadır. Yapıt, iki karşı cinsin arasında geçen hikayeden çok, bir sufinin tanrı aşkını arayışını, sıradan denilen bir aşkın içine giren ilahi olguları ortaya koymaktadır. *Aşk*'i diğer aşk romanlarından ayıran özelliği de budur.

Bu tezde, *En Son Yürekler Ölür* ve *Aşk* romanlarında ele alınan aşk olgusu, aşkın görünen ve görünenin dışında kalan farklı yönleri, aşkı anlamak, ona ulaşmak ve korumak ve de aşkı görebilmek ve hissedebilmek konuları karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

2. AŞK'I FARK ETMEK

Aşk olgusu, hem onu yaşayan bireylerin kişisel farklılıkları, hissettikleri hem de aşkın yaşandığı koşullar nedeniyle hiçbir şekilde tek bir tanıma uymamaktadır. Bu durum da aşkın ortaya çıkış biçimlerinin birbirinden farklı olmasına; bireylerin aşkı farklı yollarla, farklı olaylarla anlamlandırmalarına neden olmaktadır. Aşkı fark edebilmek için öncelikle iki varlığa ve aralarında bir köprü görevi görececek bir etkileşime ihtiyaç vardır. O noktadan sonra, aşkı anlamak, bireylerin iç dünyalarına doğru yapılan bir çeşit keşif, bir arayış olacaktır. Elif Şafak bile aşk üzerine yönlendirilen bir soruya yanıt verirken “*Var oluşun özü aşktır ve arayışımızın özü aşk olacaktır.*” cümlesini kullanmıştır. *En Son Yürekler Ölü* adlı romanın *Aşk*'a oranla oldukça alışılmış bir tanışma hikâyesiyle başladığı, sonrasında ise yavaş yavaş farklı olaylar ve kavramlar ile birlikte aşkın daha değişik bir boyut kazanarak okuyucuya aktarıldığı görülmektedir. Romanın olay örgüsü, sunulan gerçeklik ve karakterlerin geliştirilmesi Deniz ve Nehir arasındaki aşk hikâyesinin ‘alışılmış’ tanımından sıyrılmasına, aşklarının sıra dışı bir hal almasına neden olmuştur. Bu süreçte karakterlerin benimsedikleri düşünceler değiştiği gibi yaşadıkları da beklenmeyen bir gerçekliğe bürünmüştür. Romanda, Deniz ve Nehir karakterleri tanışır, çok güzel sayılamayacak tanışmalarının ardından oldukça gergin geçen görüşmeler yapmaya başlarlar, bu durumun sonucu olarak da ilk bakışta pek hoşlanmadıkları bu karakterlerin karşısında dimdik, güçlü ve kararlı durmaya çalışırlar. Kendilerindeki bu emin duruş sayesinde ne birbirlerine ne de daha önemlisi kendilerine, hissettikleri bu ‘aşk’ı itiraf etmek zorunda kalmazlar; ancak, bu direnişe de bir süre dayanabilirler ve sonunda Deniz karakterinin içini dökmesiyle o inatlaşma son bulur. Tan, tam bu noktada karakterleri güncel ve gerçekçi bir düzen altında buluşturduğu için figürlerin sürekli karşılaşılıyor ve konuşmak zorunda kalıyor olmaları okuyucuya rahatsızlık vermez. Yazar, meslekleri gereği bir araya getirir karakterlerini; bu da daha gerçek hayata yakın bir durum oluşturur. Romanın ‘aşkı fark

etmek' kavramı ile ilgili okurda yarattığı düşünceler ise sadece karakterlerin bu durumu birbirlerine ve kendilerine itiraf etme aşamasında yaşadıkları zorluklara dayanmaktadır. Karakterler yaşadıkları aşkı kendilerine ve birbirlerine itiraf edene kadar karmaşık duygular içinde kalırlar; ancak hisleri sonunda gerçekliği kabul etmeleri ve aşklarına teslim olmalarıyla sonuçlanır. Deniz, iş ortamında beraber çalıştığı kişilerle yakınlık kurmamaya her zaman özen gösteren bir iş adamı olmasına karşın Nehir'den çok etkilenir ve iç çatışmaları kendini garipsemesine neden olur, ama aşık olduğunu kabullenmesi Nehir'de olduğu gibi uzun sürmez. Nehir ise direnişini Deniz'e karşı öfke duyarak yansıtır: *“Sayın Deniz Sezen, görüşmemizin bu noktaya gelmesinden ve olumsuzlukla sonuçlanmasından zerrece üzüntü duymadığımı bilmenizi isterim (Tan, 31).”* Duygularını inkâr etmelerinin ve gerçeklikten kaçmalarının sonlanması, yani aşkı fark etmeleriyle beraber karakterler zihinlerindeki mantıksal direnişi bir kenara bırakıp hislerine teslim olurlar.

“Haklarını teslim etmek gerekirse Nehir de, Deniz de hem birbirlerine, hem de içseslerine sonuna kadar direnmekten vazgeçmediler. Profesyonel iş ilişkileri kıvamında başlayan doğal yakınlaşmaya ellerinden geldiğince karşı koydular. Ne var ki bu olağanüstü çabaları, beraberliklerinin başlamasını geciktirmekten (altı aylık bir gecikme) başka işe yaramadı (Tan, 50).”

Yapıtın sıra dışı bir hale bürünmesinin bu farkındalığın ardından başlaması nedeniyle *En Son Yürekler Ölür* adlı yapıt, okuru aşkı anlama konusunda yoğunlaştırmak yerine, onu anladıktan sonraki zamanı ortaya koymaktadır. Yazarın aşk olgusuna hazırlık aşamasını kısa cümlelerle ve akıcı bir diller anlatması, bu bölümün gerçekliğini güçlendirmiştir. Tan, uzun bir girişle okurun aşkın farkındalığı konusunda düşünmeye itmiş, okurun bu konudaki sorgulamaları doğrultusunda karakterlerinin davranışlarının nedenselliklerini anlamaya yönlendirmiştir. Belki de Elif Şafak ile Canan Tan'ı ayıran en belirgin özelliklerden biri de budur. Elif Şafak'ın kullandığı uzun, biraz daha karmaşık ve düşündürücü cümleler ile ancak daha kısa ve öz

girişler oluşturmak mümkündür. Aksi takdirde okuyucu romandan kopacak ve hikâyeye odaklanamayacaktır:

“Aldığı yanıtın tatlı sertliği yıldırıyor Deniz’i. Tam tersine... Beklediği bu zaten. Kavgacı haline bayılıyor Nehir’in (Tan, 54).”

“Kimselere görünmeden çekip gidebilse... Hatta, Nehir’i de alsa yanına! Hak etti bunu Nehir (Tan, 58).”

“Derinlere kök salmış taasupların, önyarguların çağında evrensel, kapsayıcı ve barışçıl bir maneviyatı savundu; kapısını istisnasız her insana ardına kadar açık tuttu. Tıpkı o zamanlar olduğu gibi, bugün de nicelerinin ‘kâfirlere karşı savaşmak’ olarak tanımladığı zahiri bir cihaddansa, insanın kendi içie yönelerek olgunlaşmasını hedefleyen bâtinî bir cihat üzerinde durdu (Şafak, 38).”

İki yazarın üslûbu ve cümle tarzlarında görüldüğü üzere, Tan’ın kurduğu kısa ve net cümlelerin tersine Şafak oldukça düşündüren ve kıyaslandığında daha uzun cümleler kullanmaktadır. Bu ayırım, yalnızca yazınsal anlatımı değil romandaki olguların ele alınış biçimlerini ve kurgunun bütünlüğünü de etkilemektedir. Yapıtlarda odak figürler aşk kavramıyla tanışır, onu kabullenmeye çalışır, aşk’ı yaşarlar, yaşadıkları şeyin farkına varıp onu tanımlarlar ve aşk olgusu konusunda bir sonuca ulaşırlar. Her ne kadar bu evreler iki yapıtta da ortak bir düzende gerçekleşse aşkı fark edip ortaya çıkarmak için verilen mücadele Elif Şafak’ın *Aşk*’ında, üslûbuyla koşut olarak daha farklı bir şekilde okura sunulmaktadır.

Aşk adlı yapıt, aşkı benimsemek adına verilen uğraşları içermektedir. Bu konunun en temel sebebi ise romanda geçen aşk kavramlarının –yapıt iki ayrı roman gibi kurgulanmıştır- büyük bir çoğunluğunun sadece hissedilir, ruhani bir aşk olgusuna dayanmasıdır. Varlığından emin olunan ancak kanıtlanması imkânsız kavramlara körü körüne bağlanmaya başlayan karakterler, hissettikleri duyguları oturtacak birer beden, birer kalıp bulamadıkları için, başlangıçta

hissettikleri duyguları reddetmeye çalışırlar. Hatta karakterlerin, ne hissettiklerini anlatabilecek, hissettikleri duyguları tanımlayabilecek ve bunlardan emin olabilecek duruma gelmeleri için uzun bir süre yaşamları uğruna mücadele etmeleri gerekmektedir. Yapıtın odak figürlerinden Şems, Allah aşkını bulduğu ve artık bunu kabullendiği andan itibaren en başta ailesine aşkını anlatmaya çalışır; başarılı olamayınca da evini terk eder ve aşkının peşine düşer. Şems'in aşkını artık tamamen kabul ettiği zamanlardan birinde Allah ile yaptığı konuşmada,

“Yarab...Ömrüm şu alemi gezmekle, Sen'in ayak izlerini takip etmekle geçti. Karşılaştığım her insanı senin yeryüzünde halifen olmaya lâyük açık bir kitap, konuşan Kuran belledim [...] hakkımda hangi hükmü verirsen ver, bil ki o hükme razıyım. Çünkü ben her şeyiyle ve her haliyle Sen'den razıyım! (Şafak, 64)”

sözlerini kullanması da artık aşkını tamamıyla fark ettiğini ve bunu dillendirmekten çekinmediğini de okuyucuya aktarmaktadır. Karşılıklı iki somut varlık, iki insan arasında yaşanan aşk olgusundan oldukça farklı olan ilahi aşk kavramı, karşılaştırıldığında hem daha derinden düşünmeyi ve hissetmeyi, hem inancı hem de bir bakıma karmaşayı içinde barındırır. Tarifi daha zor, kabullenmesi ve kabul ettirmesi çaba isteyen, ortaya çıkarmak için de sabır bekleyen bir aşk kavramı içinde bulunan Şems karakteri, Şafak'ın anlatımıyla betimlendiği gibi aşkını daha da derinden hisseder. Yazar, kullandığı maneviyat içeren sözcükler, ilk okuyuşta algılanması güç cümleler ve dini bir öykü anlatımından uzak bir biçimde ilahi kavramları kullanması nedeniyle, anlatmaya çalıştığı aşk hikâyesini daha belirgin ve sorgulanır hale getirmiştir. Aynı zamanda, cümlelerin anlaşılmasında yaşanan zorluklar da ‘aşkın anlaşılması’nda yaşanan güçlüklerle koşutluk oluşturmaktadır. Aşkı fark etme aşamasında yaşanan zorluklar, birey-toplum çatışmaları ve iç sorgulamalar değerlendirildiğinde iki yapıtın benzerlik gösterdiği söylenebilir; farklı olan *Aşk*'ın bu kavramı daha “ilahi-mecazi aşk” düzleminde dile getirmiş olması, ve insana indirgemeyerek evrenin özüne yerleştirmesidir.

3. AŞK'A ULAŞMAK VE FEDAKÂRLIK

Hangi şartlar altında yaşanırsa yaşansın, aşk mücadele etmek gerektiği için ulaşması zor, ulaşıldığında ise koruması fedakârlık isteyen bir olgudur. Bazen zaman faktörü işin içine girer ve ilişkiyi sıkıntıya sokar. Bazen aile bireyleri, bazen ise toplumsal benimsenmişlikler ve hayat tarzları aşkın yaşanış biçiminde devreye girer. Bireylerin çevreleri, bu olguyu onların hissettiklerini görmezden gelerek belli kurallara oturtmaya çalışırlar ve hayatlarını bu kurallar doğrultusunda yönlendirmeye kalkarlar. Kimi zaman başarılı olup bireyi aşktan uzaklaştırırlar, kimi zaman ise birey, toplumsal kabullenişleri reddeder ve yine aşkın peşine düşüp ona ulaşır. Bu noktada, Elif Şafak'ın *Aşk*'ı değerlendirmelidir; çünkü Şems'in Allah'a duyduğu aşk, onun tüm yaşamını buna göre biçimlendirmesine neden olmaktadır. Şems, aşkı fark edip benimsediği ve kendini inandırdığı andan itibaren hem ailesi hem de toplumdaki bireyler tarafından tepkiler almaya başlar. Yine de bu karşı gelişler, engeller, Şems'i yıldırılmaz; tam tersine, mücadelesinde ihtiyaç duyduğu direnci toplumsal kabullenişleri reddetmeyi başardığı için sağlar, daha da O'nu aramaya yönelir, sonunda da istediğini elde eder. Bir gün babasıyla sedir ağacından sandık yapmaya uğraşırken Şems, ona, her gün görmeye başladığı koruyucu meleklerinden bahseder. Babasının bu konuşma üzerine yaptığı yorum ise şöyledir: "*Bana bak, hayal gücün fazla çalışıyor senin. Bu saçmalıklardan kimseye söz etmesen iyi olur. Elalemin canını sıkma yine (Şafak, 61).*" Babasının bu satırlardaki söyleminin sebebi, bir kaç gün öncesinde bir komşunun gelip Şems'in tuhaf davranışlarının çocuklarını korkuttuğunu Şems'in annesi ile kendisine şikâyet etmesidir. Kendi içinde yaşamak istediği ilahi sevginin, hissettiklerinin peşinden koşmak isteyen Şems ise toplumdan ve ailesinden gelen her engel karşısında dimdik durduğu gibi bu durumda da babasına şu yanıtı vererek aşka ulaşmak konusunda ne kadar kararlı olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir:

“Babacım bilesin, bu oğlun kardeşlerinden farklı bir yumurtadan çıktı. Dilersen beni tavuklar tarafından büyütülen bir ördek yavrusu say. Emin ol şu ömrümü kümeste geçirmeyeceğim. Sizin içine girmeye korktuğunuz suda ben can buluyorum. Zira sizin aksinize ben yüzebiliyorum. Benim meskenim ummanlar. Benimleyseniz, siz de ummana dalın. Yok değilseniz, karışmayın ve kümesinizde kalın(Şafak, 61).”

Bu tepkilerle ve çevresinin onu desteklememesinden kaynaklanan engellerle karşılaşınca Şems var olan hayat düzeninden fedakârlık etmek zorunda kalır ve aşkının peşinden koşmak uğruna evini, ailesini, toplumunu terk eder.

Aşk'ta belirgin bir şekilde ortaya konulan ilahi aşkın yanında üstü kapalı anlatılıyor da olsa Mevlana ile Şems'in arasında yaşanan etkileşim de aşkın başka bir boyutudur. Elif Şafak, yapıtında oldukça farklı bir noktaya değinerek ilahi aşk ile bütünleşmiş iki erkek arasında yaşanan bazı hisleri de kaleme almaktadır. Mevlana ve Şems, Allah aşkı ile hayat bulur, onun uğruna hayatlarında birçok fedakârlık yaparlar. Aynı zamanda ikisinin de ilahi aşka yaklaşımı birbirleri üzerinde o kadar büyük bir hayranlık oluşturmaya başlar ki aslında birbirlerinin bambaşka bir özelliğini beğenen bu iki adam, bu beğenilerini de ortaya sermeye çabalarlar. Beraber oturup yaptıkları ilahi aşk yorumlamaları, konuyla ilgili fikir alışverişleri o kadar etkiler ki onları, ikisi de içinde buldukları durumun ve duygularının garipliğini umursamadan hayatlarını diledikleri gibi yaşarlar. Her zaman olduğu gibi toplumun kabul ettiği genel-geçer kurallar dizisi ve yaşadıklarının etik değerlendirmesiyle karşı karşıya gelirler. Mevlana, bulunduğu yerde çok fazla sevilmesine rağmen, Şems'in geldiği günden beri toplum Şems'e ısınamaması sonucunda kendisi de dışlanmışlığa doğru sürüklenir. İki adam arasındaki yakınlaşmadan rahatsız olan toplumun bu ilişkideki etkisi Şems ve Mevlana'yı ulaştıkları mutluluğu koruma yönünde zorlar. Elif Şafak'ın fedakârlık etmenini devreye soktuğu bir başka kurgu da bu noktadır. Şems karakteri, Mevlana'ya duyduğu o

büyük hayranlığa, belki de aşkına, onunla yaptığı ilahi aşk konuşmalarına, paylaşımlarına rağmen, kendi zevklerinden fedakârlık ederek Mevlana'yı da terk eder. Aksi takdirde toplum Mevlana'ya olan bütün sevgi ve saygısını yitirecektir ve Şems onun böyle bir duruma düşmesini istemediği ve onu toplumdaki korumak istediği için onu bırakıp gider: *“Hayat da tıpkı satranç gibi. Bazı hamleleri kazanmak için yaparsın, bazı hamleleri de sırf oyunun akışı bu gerektirdiği, daha doğrusu bu olduğu için yapar ve yenilirsin. (Şafak,358)”*

En Son Yürekler Ölüyor adlı yapıt bu başlık çerçevesinde değerlendirildiğinde *Aşk'a* kıyasla farklılıklar göstermektedir, çünkü yapıtın başında odak figürleri zorlayan bir aşk yoktur. Deniz'in trafik kazasında ölmesine kadar olan süreçte yapılan fedakârlıklar basında çıkan haberlere tahammül etmeleri, bu aşkı kabullenmek adına kendi prensiplerinden ödün vermeleri şeklinde sıralanabilir. Romanın kurgusundaki büyük değişimi yaratan fedakârlık ise Deniz'in beyin ölümünün gerçekleşmesiyle Nehir'in organ bağıışı için karar vermesidir. *“Boşa konuşuyorsunuz! Deniz'in bedeni bir bütün halinde verilecek toprağa. Onun kesilip biçilmesine asla dayanmam (Tan, 224).”* sözleri her ne kadar Nehir'in kararlılığını gösterse de ardından organ bağıışına onay vererek aşklarındaki en zorlu fedakârlığı gerçekleştirir. Henüz iki aylık mutlu bir çiftken yeni ulaştığı ve doya doya yaşamayı arzuladığı aşkı kaybeden Nehir için bu olayı atlatmak başlı başına hayatından fedakârlık yapmasına neden olur. Deniz'in kalbinin bağıışlandığı Arda'yla iletişimini kesmemesi de kaybettiği ama kaybettiğini kabullenmediği aşkını korumak için çabaladığını gösterir.

“Neden Arda'nın evliliğinde de aynı mutluluğu duyacağından emin değil? [...] Gün gelir de Arda evlenirse, aralarındaki bağların tümünü değilse de pek çoğunu koparmaları gerekecek (Tan, 368).”

4. AŞK ve YENİ BİR YAŞAM ALGISI

Tarifi günden güne, kişiden kişiye veya durumdan duruma farklılık gösterebilen aşk olgusu, hissettirdikleri, yaşattıkları ve düşündürdükleri doğrultusunda büyür, genişler, somutlaşır ve sonunda kişinin zihninde, kimi zaman bir bedene, bir kahramana, bir görüntüye bürünür. Bu noktadan sonra aşk, o birey için çok daha gerçek bir hal alır; elle tutulabilir bir gerçek olmasa bile, artık aklında, hissettiklerinin tanımını yapabildiği bir resim vardır. Daha da önemlisi, aşk, ‘iki varlığın’ olduğu yerde ortaya çıkar; bu nedenle de birey, kendisi dışındaki varlığı, âşık olduğu olguyu gerçeğe dönüştürme ihtiyacı hisseder. Yaşadıklarının ve hissettiklerinin ne için, kim için olduğunu görmek, aşk’ı daha anlamlı ve ‘tanımlı’ kılacaktır. Bu kapsamda, Elif Şafak’ın *Aşk*’ında da Canan Tan’ın *En Son Yüreklar Ölüyor* adlı yapıtında da figürlerin ‘aşk’ı gerçeklerle nasıl buluşturdıkları ve aşkı somutlaştırmak için verdikleri mücadeleler ortaya konmaktadır.

Aşk’ı bir varlıkta bulmak ve aşk’ı bir varlığa dönüştürmek, iki romanda ele alınan ortak konulardır. Özellikle alışılmış aşk romanlarında aşkı anlamlandırmak ve ardından içselleştirmek, iki kişinin birbirine karşı hissettiği duyguların bütünü doğrultusundaki eylemleri olarak okuyucuya yansıtılır. Ancak, tezde incelenen romanlardaki aşk, bir kalıba sığdırılıp bırakılmamıştır, aksine kurguda yer alırken bu anlayıştaki farklılıklar kullanılmıştır. *En Son Yüreklar Ölüyor* adlı roman, aşkı yaşayan odak figürler düşünüldüğü zaman, alışlagelmiş bir birliktelik, sıradan bir aşk hikâyesiyle başlar. Aşk’ı bir varlıkta bulmak adına verilen bir mücadeleden çok, tesadüflerin, karşılaşmaların ortaya çıkardığı bir aşk olgusu vardır. Deniz ve Nehir, aşkı ‘iki karşı cins arasındaki duygusal çekim’ olarak yaşamaktadırlar ve aşk’ı ‘somut’ olarak birbirlerinde bulmuş, gerçeğe dönüştürmüşlerdir. Aşk, tüm gerçekliğiyle, iki beden halinde yaşamaktadır. Edebiyatta işlenen klasik aşk anlayışında da bu görüş geçerlidir. Ancak, bu romanı, sıradan aşk romanlarından ayıran kısmı, olay örgüsünün, alışılmış bir aşk

hikâyesini anlatırken, bir anda aşkın ne kadar farklı boyutlarda gerçeğe dönüşebileceğini gösterecek olayları içine almasıdır. Bir başka deyişle, aşk açık bir biçimde iki bedende can bulmuş, gerçeğe dönüşmüşken, bir anda Nehir karakterinin, aşkının somut yansımasını kaybetmesi ve kendisine aşkı temsil edecek yeni varlıkların arayışına girmesidir. Canan Tan, romanında, görülebilen aşk ile hissedebilen aşk arasında hem çok keskin farklar yaratmış hem de bir o kadar yumuşak bir geçiş yapmıştır ki aşk kavramının birini sevmekten çok daha öte bir olgu olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Deniz karakterinin ölümünden sonra Nehir'in 'aşkı', Deniz'in organlarının nakledildiği bedenlerde bulması, aşkı yaşamak için somut bir varlıktan ziyade, onu zihninde büyütmesi, *En Son Yürekler Ölür*'ü, aşkı farklı algılayabilen romanlar arasına koymaktadır.

“Sevdiğiniz insanı götürüp toprağın altına bırakacaksınız. Oysa ondan kalacak izlerin başka bedenlerde yaşayacak olması, buruk ama huzur verici bir mutluluk katacak size... (Tan, 224)”

“[...] ‘Toprağın altında çürüyüp gidecek bir beden ne işe yarar ki?’ dedi. ‘Başka bedenlerde yaşamımı sürdürmek varken... Onlara can vermek, onlarda yeniden can bulmakla eş değer değil mi?’ Ardından da kızdı bana. ‘Ben hep yanında olmayacak mıyım ki, cansız bedenimle avunmaya çalışıyorsun?’ diye(Tan, 229).”

Bu satırlarda, Tan, aşkı somut bedenlerden çıkartıp soyut, hayali varlıklara yüklese de, karakterin aşkının ölmeyeceğini göstermeye çalışmıştır. Bu noktadan sonra, roman sıradan bir aşk hikâyesi olmaktan çıkmıştır, aşkın genişliğini yansıtmış ve ana karakter aşkı göremese de hissedebilmiştir. Aşk, en başındaki somutluğundan çok uzakta, soyut, ancak hissedilir bir halde karakterin hayatına etki etmeye devam etmiştir.

En Son Yürekler Ölür'de Canan Tan'ın aşkın görülebilirliği ve hissedilebilirliğini karşı karşıya getiriş biçiminin yanında *Aşk* çok daha farklı bir bakış açısıyla aşkı okuyucusuna

aktarmaktadır. Romanın en önemli özelliklerinden biri aynı anda birden fazla farklı aşk kavramını ortaya koymasıdır. Bu kavramlar içinde *En Son Yürekler Ölü*'ün başında karşılaşılan sıradan aşk anlayışı bile bir şekilde işlenmiştir. Bu nokta önemlidir, çünkü Elif Şafak'ın Aşk'ının en çarpıcı noktalarından biri, onun 'aşkı hissedilebildiği boyuttan' ele almış olmasıdır. Ancak, Ella ile Aziz'in aşkı, yapıtın odak aşkı olmasa da yan karakterler, yan izlekler ile Şafak, romanında bir şekilde 'görülebilir 'aşk'ı da yaratmıştır. Ella ile Aziz, gizli de olsa aralarındaki ilişkide somut olan varlıklar üzerinden aşkı yaşamaktadırlar; aşkı hayallerine göre cisimlendirmenin, nitelemenin anlamı yoktur. Yalnız, yapıtın ana izleği üzerinde hareket etmeye başlanır ve odaktaki aşk kavramını irdelenirse, okuyucunun karşısına tamamen 'hissedilebilir bir aşk' çıkacaktır. Hem Şems'in hem de Mevlana'nın ilahi boyutta yaşadıkları, uğruna feda ettikleri, körü körüne bağlanmadan, yaşadıklarının bilincinde olarak Allah aşkına ulaşma çabaları, edebi eserlerde oldukça az rastlanan bir aşk kavramını oluşturmaktadır. Ancak, aşkın hissedilir olması ya da görünürde olmaması, Allah ve Allah sevgisinin görünmemesi değil, aşkın bambaşka bir açıdan değerlendirilmesinin ürünüdür. Şems ve Mevlana, Allah aşkına ulaşmayı, o sevgiyi hissetmeyi amaçlarlar; ancak, bu sevgiyi aradıkları yer ne yaşadıkları zamanın koşulları içindeki hayatları ne de doğanın kendisidir. İki karakterin de O'na bir kılıf giydirmek, O'nu kafalarında bir şekle sokmak gibi hedefleri yoktur. Tam tersine, onların bu aşkı hissedilebilir diye nitelendirmelerinin sebebi, onların bu sevgiyi tamamen kendi içlerinde aramaları ve ona bir kılıf uydurmak ya da onu bir somut varlık içinde bütünleştirmek yerine, kendi iç dünyalarında ona erişimi sağlamalarından kaynaklanmaktadır. İki karakter de somut varlıkların peşinde değildir; hatta onların aşklarının bu kadar soyut olmasının bir sebebi de belki, onların birebir Allah aşkına bakmaktan ziyade, o aşkın kendi bedenlerindeki, ruhlarındaki, hayatlarındaki yansımalarını bulma çabalarıdır. O yansımalar, Şems'i ve Mevlana'yı huzurlu ve mutlu bir yaşamın içine alacak, onlara, hayatlarında

aradıkları tüm heyecanı, mutluluğu, endişeyi, korkuyu, bir başka deyişle aşkın insana tattırabileceği her türlü duyguyu bu sayede hissetme olanağı sağlayacaktır.

*“Ve o zaman anladım ki Kuran’ın dördüncü okuması böyle bir şey olmalı:
Sonsuzluk, sınırsızlık, kapsayıcılık ve açıklık... Hiç olmak suretiyle her şey
olmak... Hafiflemek suretiyle derinleşmek... (Şafak, 385)”*

Bu noktadan bakıldığında, aşk kavramının, neden sadece günümüzdeki tanımlamalarının altında kalmaması gerektiği, yanlış olmayan ama oldukça eksik ve dar bir tanım çıkararak günümüz aşk anlayışının, neden gerçek aşkı yansıtmadığı oldukça ortaya konmaktadır. Şems ile Mevlana’nın hissettikleri, yaşadıkları, iki somut varlık arasındaki duygusal bağdan ve vazgeçilmez çekimden çok daha fazlasıdır. Onlar, hayatlarında aradıkları her türlü güzel hissi ve hayatın yaşanmaya değer tadını ilahi aşka ulaştıklarında elde edebileceklerine inanmaktadırlar. Bunun sebebi de aşkın iç dünyalarına tamamen sahip olmasına izin vermeleridir. Ana izlek, kişiler arasındaki somut etkileşimlerden oluşan yan izleklerle desteklenerek yapıttaki önemine kavuşmuştur. Varılan sonuç ise Allah aşkının, onların hayata bağlanması ve biraz da hayatı anlamlandırması adına ihtiyaç duydukları her türlü boşluğu doldurduğudur.

İki yapıtta da aşka ‘düşen’ karakterlerin aşktan önceki yaşamları ile aşktan sonraki yaşamları büyük ölçüde farklılaşmıştır. Canan Tan’ın yarattığı Nehir ve Deniz, iki insan arasındaki yakınlaşmaların kural tanımazlığını keşfetmişler, Elif Şafak’ın karakterleri ise, yaşamlarında vazgeçilmez sandıkları kişilerin, değerlerin yok oluşuna, yıkılışına neden olmuşlardır. İki yapıtta da aşkın karakterlere cesaret duygusu aşıladığı, içgörü kazandırdığı, yaşamın her anında insanın değişebileceğini düşündürdüğü görülmektedir.

5. SONUÇ

Elif Şafak'ın *Aşk* ile Canan Tan'ın *En Son Yürekler Ölür* adlı yapıtları, sanatın her alanında sıkça konu edinilen aşkı, sıra dışı öyküleri temel alarak okuyucuya sunmaktadır. Bu tez kapsamında incelenen iki yapıtın seçilmelerindeki en önemli neden, aşk olgusunun içine alışılmış hislerin ve olayların yanında toplumsal olarak benimsenen aşk anlayışının dışında kalan iki kavramı dâhil etmiş olmalarıdır. Elif Şafak'ın *Aşk* adlı romanı, ilahi aşk kavramını, sıradan aşk olgusuyla birleştirmiştir. Yazar, bunu yaparken de ne sadece aşk üzerine bir roman yazmış ne de ilahiyat temelli bir yapıt oluşturmuştur; bu iki güçlü kavramı dengeli bir biçimde sıradan iki birey olan Ella ve Aziz'in arasında oluşan bağ ile Allah aşkı peşinde birbirlerine tutkun kalan Şems ile Mevlana'nın aşkıyla bir araya getirmiştir. Canan Tan'ın *En Son Yürekler Ölür* adlı romanı ise aşk gibi her insanı değişik yönlerden etkileyebilecek bir kavramı, 'organ nakli' gibi oldukça güncel bir sorunsalla birleştirmiş ve okuyucuyu hem bir hikâyenin içine dâhil etmiş hem de bu şekilde toplumsal mesaj vermiştir. Aşk kavramını işlerken onu böylesine ciddi bir olayla destekleyerek romanında yer vermesi onun da farklı işlenen aşk romanları arasında yer almasına sebep olmuştur.

Aşkı fark etmek, aşka ulaşmak ve fedakârlık, aşk ve yeni bir yaşam algısı başlıkları altında karakterlerin aşkla birlikte geçirdikleri süreçlerin ele alındığı bu tezde aşk kavramının hangi düzeyde yansıtıldığına bağlı olarak olay örgüsünün kurgulandığı görülmüştür. *Aşk* adlı roman incelendiğinde, içinde barındırdığı düşünceler, karmaşa, ilahi sevginin yarattığı belirsizlikler, zorluklar, aynı zamanda Şafak'ın kullandığı yazı dilinde de görülmektedir. Kullandığı edebi dil, romanında aşkı işleyiş tarzıyla da uyum sağlamaktadır. Aynı şekilde, Canan Tan'ın romanındaki üslûbu da yapıtının bir çeşit yansıması niteliği taşımaktadır. Daha açık, düşünceler yerine olaylara dayanan bir kurgu, karşılıklı konuşmalar, Tan'ın kullandığı kısa kısa

cümleri, daha çok halk dilinden seçtiği kelimeleri ile bir bütünlük içerisindedir. Bu nedenle, yazarların üslûpları da romanların işledikleri aşk hikâyelerinin farklılığını belirginleştirmekte rol oynamaktadır.

Tez çalışmasının ardından elde edilen birikimler doğrultusunda görülmektedir ki, aşk roman karakterlerinin yaşamında farkında olmadıkları bir boşluğu dolduran bir olgudur. Her iki yapıtın karakterleri de yaşamlarının beklemedikleri bir dönemde bu duyguyla karşılaşmış, önce onu görmezlikten gelmiş, reddetmiş, sonra merak duygusunun peşinden onun içine sürüklenmiştir. Bu sürükleniş, onları yerleşik düzenlerini sorgulamaya itmiştir. Ella, bu uğurda eşini, çocuklarını hatta ülkesini bırakmak zorunda kalmış, Mevlana büyük bir saygınlığı olduğu toplumsal düzende dedikoduların odağı haline gelmiştir. Bütün bu olumsuzluklar, karakterlerin kendilerini tanımaları açısından olumlu bir sürecin başlangıcı da olmuştur; ancak hiçbir karakter aşkın yaşanmasından önceki durumunu korumayı başaramamıştır; çünkü aşk onların yaşama bakışını değiştirmiştir. Aşkın hem sadece somut varlıkların ilişkilerinden ibaret olmadığı hem de bazen esenliksiz durumlar yaratsa da gerçekçi bir biçimde günün sorunsallarını da içinde barındırarak büyüdüğü okuyucunun gözleri önüne serilmiştir.

Ödevin Sözcük Sayısı : 3753

KAYNAKÇA

Tan, Canan. En Son Yürekler Ölür. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 2009.

Şafak, Elif. Aşk. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık, 2009.